

Abortus en Euthanasie bij Afrikaanse Varkenspest

- De KNMvD is van mening dat massaal doden van gezonde dieren in het kader van de bestrijding van een besmettelijke dierziekte niet aanvaardbaar is, tenzij er aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan.
- Het lijkt de KNMvD niet wenselijk om zeugen later dan dag 70 van de dracht te laten aborteren. Na 70 dagen zullen er afhankelijk van het stadium van de dracht, levende maar niet-levensvatbare biggen geboren worden.
- De KNMvD is van mening dat het vanuit dierenwelzijnsoogpunt te rechtvaardigen is om bij een uitbraak van AVP, zeugen te laten aborteren voor een draagtijd van 70, mits er aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan.

Aanleiding

Bij een uitbraak van Afrikaanse Varkenspest (AVP) zullen er in Nederland onmiddellijk bestrijdingsmaatregelen worden ingevoerd. Deze verplichte maatregelen zijn gebaseerd op EU-richtlijn 2002/60/EEG en het beleidsdraaiboek Afrikaanse Varkenspest. Na een algehele stand-still van 72 uur zal mogelijk voor heel of een gedeelte van het land (voor langere tijd) een vervoersverbod worden ingesteld. In het getroffen gebied zal dat op met name zeugenbedrijven snel tot overbevolking leiden door de aanwas van biggen. Hierdoor kunnen gezondheids- en welzijnsproblemen ontstaan zoals stress, agressie, staartbijten en een verhoogde kans op ziekteuitbraken. Om overbevolking tijdens een dierziekte-uitbraak zo veel mogelijk te voorkomen wordt varkenshouders geadviseerd om extra noodopvang te realiseren, zodat een vervoersverbod van minimaal dertig dagen opgevangen kan worden (basis is EU-regelgeving). Deze eis is ook opgenomen in private kwaliteitssystemen in de varkenshouderij. Het is onduidelijk hoeveel varkenshouders daar op dit moment aan kunnen voldoen. Indien hier niet aan kan worden voldaan, is het mogelijk dat gezonde biggen moeten worden geëuthanaseerd en/of dat ervoor moet worden gekozen drachtige zeugen te laten aborteren. Hierbij moet de vraag worden gesteld of dit als aanvaardbare maatregel kan worden gezien.

Achtergrondinformatie

Volgens het beleidsdraaiboek, heeft de Minister de mogelijkheid om bij een uitbraak van AVP in Nederland een fokverbod in te stellen. Een fokverbod wordt ingesteld om welzijnsproblemen door overbevolking te voorkomen. Als duidelijk is dat het een relatief beperkte epidemie betreft, die naar verwachting korter zal duren dan vier maanden, wordt in beginsel geen fokverbod ingesteld. De deskundigengroep dierziekten zal hierover advies uitbrengen. Een beslissing over het instellen van een fokverbod wordt gebaseerd op zowel veterinaire als andere factoren.

Ondanks het instellen van een fokverbod kan niet uitgesloten worden dat tijdens een uitbraak van AVP gezonde biggen moeten worden gedood. Een fokverbod resulteert namelijk pas na ongeveer vier maanden (de draagtijd van een zeug) in een stop van de geboortes van jonge biggen. Gedurende deze periode is de verwachting dat op veel varkensbedrijven welzijnsproblemen gaan ontstaan omdat er onvoldoende capaciteit voor huisvesting en verzorging is.

Bij de uitbraak van Klassieke Varkenspest in 1997 zijn om die reden door dierenartsen 2,7 miljoen gezonde biggen gedood en ook tijdens de MKZ-epidemie zijn er veel (jonge gezonde) dieren gedood. Een tekort aan destructiecapaciteit en ruimtegebrek op varkensbedrijven door de duur van

de epidemie waren daar toen debet aan. Zowel dierenartsen als varkenshouders hadden grote moeite met het doden van jonge gezonde biggen.

Door drachtige zeugen vóór dag 70 te aborteren kan worden voorkomen dat dierenartsen en/of varkenshouders gezonde levende biggen moeten doden. Deze situatie kan zich voordoen als in de eerste 4 maanden van een uitbraak de reservecapaciteit op een varkensbedrijf onvoldoende blijkt en er nog geen effect van het fokverbod is.

Abortus kan worden opgewekt door een injectie met prostaglandinen. Deze injectie geeft vaak kortdurende bijverschijnselen bij de zeug, zoals een versnelde ademhaling en speekselen. Na injectie zullen de vruchten geaborteerd worden binnen circa 0.5 – 2 dagen. Over de effecten van abortus op ongeboren biggen is weinig bekend.

Standpunt KNMvD

De KNMvD is van mening dat massaal doden van gezonde dieren in het kader van de bestrijding van een besmettelijke dierziekte niet aanvaardbaar is, tenzij:

- er sprake is van doden in het belang van het dier, om uitzichtloos lijden te voorkomen;
- er zeer zwaarwegende belangen van mensen tegenover staan, zoals in het geval van een ernstige zoönose;
- er geen reële alternatieve mogelijkheden beschikbaar zijn;
- er maatregelen voor alternatieven zijn genomen waarmee het doden kan worden beperkt, waaronder een fokverbod.

Daarnaast lijkt het de KNMvD niet wenselijk om zeugen later dan dag 70 van de dracht te laten aborteren. Na 70 dagen zullen er afhankelijk van het stadium van de dracht, levende maar niet-levensvatbare biggen geboren worden. Deze biggen zullen afhankelijk van de leeftijd van de foetus snel (<1 dag) tot minder snel (enkele dagen) sterven omdat zij geen ontplooiing van de longen zullen vertonen of niet krachtig genoeg zijn om voldoende biest op te nemen. De dieren sterven dan ten gevolge van ondervoeding, onderkoeling of ademnood. Het is aannemelijk dat deze dieren lijden en om dit lijden te beëindigen alsnog gedood moeten worden. De KNMvD is daarom van mening dat het vanuit dierenwelzijnsoogpunt te rechtvaardigen is om bij een uitbraak van AVP-zeugen te laten aborteren mits aan **elk** van de volgende eisen is voldaan:

- De abortus vindt alleen plaats als ernstige dierenwelzijnsproblemen worden verwacht vanwege dreigende overbezetting en betreft een tijdelijke maatregel;
- Er is vastgesteld dat op het varkensbedrijf geen mogelijkheden (meer) zijn om levende biggen op te vangen;
- De abortus wordt niet meer uitgevoerd na dag 70 van de dracht;
- De dierenarts geeft, eventueel na overleg met collega's, de veehouder op basis van veterinaire overwegingen het advies om te aborteren.
- Er tegelijkertijd een fokverbod is ingesteld.

Daarnaast mag de mogelijkheid om tijdens een uitbraak met Afrikaanse Varkenspest drachtige zeugen te aborteren voor varkenshouders geen aanleiding zijn om niet te investeren in voldoende opvangcapaciteit.

Op dit moment is het uitvoeren van abortus in combinatie met een fokverbod geen landelijke beleidsmaatregel in het draaiboek Afrikaanse Varkenspest. Besluiten hierover worden genomen door

de minister van LNV die geadviseerd wordt door de deskundigengroep dierziekten en de welzijnscommissie. De KNMvD is voorstander van het opnemen van het fokverbod in het beleidsdraaiboek Afrikaanse Varkenspest.

Ook als Nederland niet getroffen wordt door een AVP uitbraak onder gehouden varkens of wilde zwijnen zou vanuit dierenwelzijnsoogpunt wenselijk kunnen zijn om maatregelen als een fokverbod of abortus te nemen. Zo is de verwachting dat bij een uitbraak van AVP onder wilde zwijnen de Nederlandse export (naar derde landen) zal stilvallen. Hierdoor zal zonder ingrijpen snel overbevolking ontstaan. Dat is ook het geval wanneer AVP onverhoopt uitbreekt in landen die veel varkens uit Nederland afnemen, zoals Duitsland.

Overwegingen

Bij een beslissing om zeugen te laten aborteren spelen verschillende overwegingen een rol. Het is belangrijk te benadrukken dat er in het geval van een uitbraak van AVP sprake is van een uitzonderlijke situatie, waarbij diverse (veterinaire) handelingsopties niet zijn toegestaan. Zo kunnen er geen dieren van het bedrijf worden afgevoerd. In een dergelijke situatie is het belangrijk om dierenwelzijn in de overwegingen te betrekken. Dit kan leiden tot een ingewikkelde afweging. Om ernstige welzijnsproblemen bij varkens te voorkomen kan het nodig zijn om, in afwachting van het effect van een fokverbod, gezonde biggen te doden. Dit gebeurt dan door de dierenarts via een injectie of door de varkenshouder middels het gebruik van gasmengsels. Mits het doden lege artis wordt uitgevoerd, wordt dit gezien als een welzijn neutrale handeling en te rechtvaardigen als daarmee erger leed voorkomen kan worden. Uit eerdere dierziektenuitbraken is bekend dat het maatschappelijk draagvlak voor het doden van gezonde dieren klein is. Ook dierenartsen en varkenshouders hebben hier grote moeite mee. Hierbij spelen overwegingen mee die, onder andere, verwijzen naar het respect voor dieren, het aspect van verspilling en het ontnemen van toekomstig leven.

Dat maakt het zinvol om abortus in overweging te nemen. Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn geldt ook voor een abortus dat wanneer de handeling lege artis wordt uitgevoerd dit gepaard gaat met ten hoogste licht ongerief voor de zeug. Als abortus voor dag 70 in de dracht wordt uitgevoerd dan zullen de vruchten meestal geresorbeerd of uitgedreven worden en zijn de negatieve effecten voor de zeug minimaal omdat er geen levende biggen geboren worden. Wetenschappers gaan ervan uit dat de anatomische en neurologische structuren die het mogelijk maken om pijn en ongerief te ervaren zich pas in het laatste 3^e deel van de dracht ontwikkelen. Voor die tijd zal een foetus waarschijnlijk ook geen bewustzijn hebben. Bij abortus spelen niet alleen dierenwelzijnsargumenten een rol. Deze zijn in de discussie vaak minder expliciet, zeker bij een vroege abortus waarbij de foetussen nog niet levensvatbaar zijn. Dierenartsen en veehouders vinden het doden van jonge gezonde biggen een zware belasting omdat dit tegen hun natuur in gaat om de gezondheid en het welzijn van dieren te bevorderen. Het aborteren van zeugen kan dit bezwaar deels ondervangen omdat er dan minder jonge gezonde biggen gedood hoeven te worden. In het geval van abortus gebeurt dit weliswaar indirect ook, maar dit heeft voor zover bekend geen nadelige effecten op de foetus en voorkomt dat dierenartsen of veehouders gezonde levende biggen moeten doden.